

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Practica Octaviani Vestrii I. C. Foro Corneliiensis

Vestri, Ottaviano

Coloniae Agrippinae, 1597

VD16 V 940

Ex Libro I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63002](#)

LIBER PRIMVS, DE
SVMMO PONTIFICE, ET
SACRO SENATV.

C A P. I.

S V M M A R I V M.

- 1 **C**ARDINALIVM numerus nostra àta-
te non est constitutus, & quando apud Pon-
tificem hì conueniant, & num. 10.
- 2 **C**onistoriorum quare dicatur, & quid in eo tra-
ctetur.
- 3 **R**espub. regularium sodalitia, & Principes a-
pud Pontificem suos habent oratores, & quid
sit eorum munus.
- 4 **D**iplomata, vulgò bullæ, quomodo confician-
tur.
- 5 **P**ontificis potestas breuibus describitur, & nu-
mero sequenti.
- 7 **C**ardinalium dignitas prima est apud Pontifi-
cem.
- 8 **C**ardinales equiparantur Senatoribvs.
- 9 **C**ardinales cur sic appellantur.

AD R E M quidem pertinet statum prius
loci, & ipsius Rom. Cur. ac singula eius
à capite membra describere. Auctoritas
enim pontifícia à suo stipite in tot membra di-
spartitur, vt soleant senescere curiales, ante-
quam rem ipsam intelligent, tibi omnia vni-
lectioне liquebūt. Vides hic primūm Sacrosan-
ctum & Apostolicū Senatum, «cuius Pont. ipse
caput

caput est, (quem proinde maximum vocant) & Præfecti h. Cardinales membra sunt, quorū certus * nostra ætate non est constitutus numerus, tametsi forte legatur alias fuisse Apostolorū exemplo c. duodenarium. Hi sancti patres alias bis in hebdomada apud Pont. conueriebant, nostra verò ætate decrescentib. negotijs semel tantum, quorum conuentum vulgo consistorium, quod * ea die pro publicis negotijs simul constant, appellamus. Apud sacrum hunc senatum electi ad episcopales, archiepiscopales, metropolitanae, patriarchales ecclesiæ præponuntur, instituunturq; , vbi ecclesia vacet, cuius electio ad Capitulum, Ciuitatem, Prouinciam, Regem, vel alios spectet, alias à Pont. sacroque hoc senatu eliguntur, ad quos munus hoc ex solita omnium Pont. reseruatione spectare dignoscitur, quæ reseruatio ad certa quoque monasteria extendi solet, quæ in libris Cameræ taxata reperiuntur, & in hoc sacro senatu idoneis personis conceduntur, vel commendantur; quare & eadem consistorialia vocamus monasteria, quod consistorialiter de eis disponi consueuerit. Hic denique cuncta, quæ ad cultum, ad fidem, ad ipsam religionem, ad pacem Christiani gregis, ad conseruationem denique temporalis patrimonij Romanæ Ecclesiæ pertinent, tractantur. Intra sacrum hunc senatum (ceu vniuerso orbi supremum) unaquæque * Prouincia, singulaq; regularium sodalitia ac Reges, omnes suos habent patres tutelares, quos protectores vocant, horum munus est, electiones, & alias prouinciaz sibi addictæ causas in sacro senatu proponere: solet autem is, qui proponit, in electionib. oppositores, si qui adfing

ad sint, audire, ac de pluribus inquirere, quæ ad personam eligendam, vel instituendam, ad locum vacantis Ecclesiæ ipsamque Ecclesiam spectare, dignoscuntur, etiam per testes, (quam inquisitionem, vulgo processum vocamus,) quæ omnia scripturæ commendantur, ac in sacro senatu, prævia certa propositionis formula recententur ab ipso proponente, ijs deniq; sacra senatus responsa expectantibus profert, etiam per apostolicam suam subscriptionem, & sigillo suis munitam, hanc expectantes Reverendissimo Viccancellario adferunt, qui aliam addit suo nomine contra apocham, quæ de facto in ea narrato, vbique apud officialis expeditores fidem facit. Relatione * habita supplices curant diplomata relationi conformia, apud Abbreviatores primum dictari dictata, apud scriptores conscribi, scriptas apud alios expeditores per Cancellariam, vel Cameram apostolicam, quandoque etiam extra ordinem per Secrerariam de quibus officijs suis dicemus locis, expediri, ac demum plumbo obsignari, estque hæc posterior expeditionis pars cum officialibus agenda, qua de re non conquerantur populi de summo nostræ etatis Pontif. Fuit enim hic maiorum lapsus, si lapsum vocare licet, quæ successores non nisi cum grauissima priuatorum vniuersi orbis iactura, qui istos prouetus sua priuata pecunia compararunt, coercere non valent, nec facultates Ro. Ecclesiæ suppetunt, quæ restitutione priuata pecuniae satis sint. Cæterum, * hic nonnulla de summi Ponti, potestate ad te scripsisse, nisi extra fines nostri negotij visa mihi fuissent, in qua specie satis tibi scire pronunciebit, Poncificiam

ficiam potestatem crebriori omnium orthodoxorum sententia vniuersae catholicæ ecclesiæ præesse, cui hodiè præest diuus Paulus eius nominis tertius, patria Romanus, gente Farneſia, vir etiā apud veteres incōparabilis prudentiæ, quem puto diuina certè prouidentia hisce temporibus nobis datum, quibustot calamitatibus in dies Ro. Ecclesia affligitur, ut postquam Deorum ita paulisper conquieuerit, tot, vrgentibus malis occurrat.

A N N O T A T I O N E S.

Cuius Pontifex.] Pontificem * Maximum Christianæ Reipub. caput esse, Orthodoxi omnes quotquot de religione scripsisse, monumentis tradidierint. Cum ipse vicem Dei gerat in terris cap. 2. de translat. episc. Et Petri successor existat. Cui quantas per omnes etiā Apostolos fuerit tributa potestas, ex illa Servatoris nostræ sententia apud Ioannem capite postremo, perspicue deprehenditur, soli Petro dicentis, Pisce oves meas. In quarum numero Apostolos fuisse, nemo inficias ibit. Quod diuī quoque Chrysostomi graui testimonio non obscurè eo loci cōprobatur, qui in persona Christi ad Petrum loquitur in hæc verba, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. Verum hac de re verba facere, esset plane extra cancelllos, qui bus me circumscripti, profilire: Namque illud nostri est instituti, iudiciales cauſas breuiter tractare: quæ à tertio libro exordium sumunt. Vnde supremis (ut dicitur) labris, quæ propriam extra materiam sunt, aliquid attingere, satis mihi esse existimauit. Præsertim hac de Pontificis potestate quæ cum iudicarijs, tumultuarijſque causis nullam habere videtur affinitatem: & ne misceamus sacra profanis. Nicolaus Antonius Grauatus.

Cardinales, Summæ quam sit dignitatis atque excellen-

B

**a
6**

b

cellentiae amplissimus Cardinalium ordo, nemo est certe, qui nesciat. Et si crescentis Ecclesie primordio haud quam in tantas fuerit præstantia, cum tunc Episcoporum plus deferebatur dignitati, ut veterum monumenta legentibus appareat. Ceterum si rerum est vicissitudo sic temporum conditio, ut, que floruerunt, nunc ob sol. scant, ut ita cum Gomelio dicam hac de re differente in proœmio regulari Cancellerie. Cardinales ergo apud Pontificem, principalem locum obtinent, veluti Felinus scribit in rubri. de maioritate & obedientia, eorumque est munus mortuo Pontifice aliquem ex sacro sancto ipsorum collegio sanctimonia, singulari⁹ sapientia præclarum cooptare atque eligere: sic, ut in demortu Pontificis locum ille sufficiatur, quemadmodum ecumenicis in concilijs alijsque Pontificum sanctionibus non uno in loco statutum legitimus, ut in capitu. in nomine Domini, 33. distin. in ea. licet de elect. capi. ubi periculum, eodem titul. in 6. & in clem. ne Romani, eodem similiter titulo. In qua quidem summi sacerdotis electione, eos uniuersaliter ecclesiæ vicem gerere prodidit Cardin. Alexan. citato cap. in nomine Domini. Sed Cardinales cui Romanorum veteri magistratui comparari debeant, (et si mihi haud satis aperata sit deliberatio) contendunt nostrates. Nam Accursius, Bartholusq; in l. 1. ff. de offi. præf. præt. Necnon Alber. Rosa in rubric. de statu homin. & Ioan. Plat. in l. curialibus, c. de decur. lib. 10. censuerunt Præfecto prætorio equiparandos, cum quibus Alciatus conuenire videtur libro Prætermisso rum primo, ubi Cardinales dictos opinatur exemplo ciuilium magistratum, cum in libro officiorum Theodosij Præfecti Cardinales appellantur præfecti Prætorio Asiae diœceseos & Præfectus Africæ, quod maiores ceteris essent. Joannes vero Imolensis in l. si queramus, ff. de testament. cui se subscribit Capit. decis. 114. eos Senatoribus aequaliter arbitratur, cuius opinionem illa Accursij ac consuetudinum probabiliorem esse mihi persuadeo, ea in primis ratione, quod

quod Præfetus prætorio generalem causarum cognitionem
cum summo (pro Cæsare) imperio ac gladij potestate exer-
cebat, ut in Pandectis, Iustinianoque codice peculiariter titu-
lo legitur. Nec quippe alius Præfetus prætorio erat, quam
præfetus auditorio Cæsaris, veluti Aemilius ille Papinianus
fuit, quem iuris asylum ab immensam iuris suppellecti-
lem appellabant. Prætorium enim locus, in quo ius dicitur,
est, ut in Evangelio apud Diuum Marcum legitur capite de-
cimo quinto. At Cardinales horum nihil habent, nulli q; præ-
sunt tribunali, si Mario Salomonio viro eruditio & aduocato
consistoriali credimus incitata, l. 1. Et si me non lateat, præ-
torium quoque esse eam villæ partem, quam paterfamilias
habitandam sibi reseruauit, ut Palladius libro primo, capite
octavo, & Iurisconsultus in l. 2. ff., de seruit, rust. præd. scri-
ptum reliquere. Et Præfatum prætorij etiam dictum à co-
borte prætoria. Apud antiquos enim cohors quædam erat,
qua pratoria vocabatur, quæ Consuli aut prætori in prouincia
præstò semper erat quasi latus eius cingebat. ut ex
Ciceronis verbis coniectari licet ad Quintum fratrem Asie
proconsulem, lib. 1. Asconius autem Pedianus hac de re verba
faciens, sic inquit: Veteres enim omnem magistratum, cuā
pareret exercitus, Prætorem appellauerunt, vnde & præ-
torium tabernaculum eius, & in castris porta prætoria, &
hodie quoque præfetus prætorio Hactenus ille. Sed deinde
cùm Imperium Romanum ad monarchiam deuenit, Prin-
cipes Romani equitem unum Romanum prætoriae cohortes
præfecerunt & prætorio suo, id est, aulae. Qui præfetus
prætorio hodie ille dici potest, qui magnus magister hospicij
appellatur, multum tamen ab antiquo differens, ut doctissi-
mus Budæus censem in annotat. in Pandectas. Nam anti-
qui Principes potentia militari Præfatum Prætorio secun-
dum sibi esse voluerunt, ut Burrus Neroni fuit, auctore Ta-
cito libro octavo. Quod Plinius quoque Iunior in Panegyr.
Traiani verbis loquens, in hanc profecto memorabilem

Sententiam demonstrat. Ego quidem in me, si omnium vilietas ita posceret, etiam Praefecti manum armari. Quam sententiam à Dione luculentioribus verbis traditam legimus. Nam cùm ille nunquam satis laudatus princeps Traianus praefectum prætorio insigni cingulo adornare voluisse, sic ad eum dixisse fertur. Accipe hunc ensim, & si quidem reætè atque è Repub. imperauero pro me. si secus, in me vtere. Vide ergo ad quæcum fastigium hoc munus præf. Et i prætorio euectum fuerit, quod & Flinius quoq; in præfatione Naturalis historiæ indicat, ad Titum scribens in hæc verba. Et quod nobilius fecisti, dum illud patri pariter, & ordinis equestris præstas præfectus prætorij eius. Hactenus Plinius. Cuius quidem præfecti prætorio instar, illum hodie arbitror esse, quem Vicerégè appellamus, puta Neapolis, & in Francia magnum Cancellarium, ut Budæ placet. Unde, et si præcipuum antiquitus fuerit Præfecti prætorio officium, non tam Cardinalibus conuenire videtur, quod comprobari etiæ potest. Nam Præfectus prætorio legem condendi potestatem habet. I. Normam. C. de offic. præf. præt. Cardinales autem legem ferè neutriquam possunt. Sed eos potius Senatorum instar esse, crediderim, & huic opinioni simpliciter commemo rato loco Salomonius adhæret. Quæ res & si multis comprobari possit argumentis, pauca tamen in medium afferam. Et in primis non imbecilla quidem coniectura, sic probari posse, existimo. Nam Romulo humanis iam rebus subducto, inter reges erant Senatores, ipsique Rempub. gubernabant, donec alius in demortui regis locum sufficiens esset, ut apud Dion. legimus, Liuium atque Plutarchum in vita Numæ. Sic cùm inter regnum est, Sacro sanctum Cardinalium collegium Rempub. Christianam regis, difficultatique rerum consulit, donec alius ab eis Pontifex creatur. Accedat, quod apud historicos, præsertim Zonaram, Liuiumq; scriptum inuenimus, Senatores dignitate, auctoritate, rerumq; amplitudine omnibus superiores fuisse, apud Senatum enim totius erat Reipub.

Reipubl. summa innixa, ut Senatores primas in consilijs Imperatorum partes obtinent, sicuti significare videtur. Sallustius, cum ait: Metellus properè cunctos Senatorij ordinis ex hybernis accersiri eorum; & aliorum, quos idoneos ducet, consilium habet. Cum igitur Cardinales apud Pontificem omnes ante cellulat, ac ardua quæque cum illo pertransirent, instar Senatorum esse, arbitror. Et hanc in partem plerique inclinant, fulti tantum text. in capit. Constantinus, 96. distinct. inter quos nostræ etatis Jurisconsultorum facile princeps præceptor meus. D. Ioan. Bolognetitus in l. omnes populi, numero 64. de iusti. & iur. Et Cardinales appellatos esse reor, id est, principales, vel à regia verba græco, quod latine cor denotat, quasi Pontificis cor. Nam ipsi ecclesiæ sunt cardines atque columnæ, cap. ministerium offici. archipresyt. Et veluti animantia à corde motum suscipiunt, & ianue à cardinalibus mouentur: sic à Cardinalibus cum morum, tum vitæ sanctitate, cuncti ad Christianæ opera moveri debent mortales. Accedat ad hæc Andreas Barbat in eo, quem edidit tractatus Cardinalium, col. 14. ubi Cardinales partem corporis Papæ appellat per tex. in capitul. Felicis, de pœnis in 6. qui quidem optimè probabit, si ei legem quisquis, C. ad leg. Iul. Maiest. que affinis est, coniungemus, & est tex. in cap. verum, 6. question. 1. & cap. per venerabilem, qui filij sint legit. Nicolaus, Antonius Grauatus.

9

Duodenarium.) Cardinallium numerum duodenarium alias fuisse ad instar Apostolorum sunt, qui (subinde samen) dixerunt. Nonnulli autem literis prodiderunt. Cardinales numero 70. exempla discipulorum Christi esse debere, veluti Alberi Ros. in rub. ff. de sta. hom. & alij quidam, vt Card. refert in clem. Ne Romani, de electione. Verum, cum iure cautum hoc non reperiatur, arbitrio Summi Pontificis (perspectæ ecclesiæ necessitate atque indigenia) Cardinalium numerus residet, vuluti usu ita receptum esse vide-

e

B 3 mus,

mus, ut tradidit Barba, in d. clem. Et tres clericorum ordines Cardinalium sibi cognomen assumpsere. Nam primò Presbyteri, mox Diaconi, & longo tempore post episcopi Cardinales appellari coeperunt, si Onuphrio Panuino credimus in libello, cui titulus est, de Episcopatibus, titulis & Diaconijs Cardinalium. Et Cardinales episcopi sunt septem, Presbyteri autem viginti octo. Et Diaconi Cardinales sexdecim. Quorum titulos ordinatim describunt Specu, de legato, §. sequitur Aluar. & Prepos. in cap. 1. Episcopum vel Abbatem, & Cassaneus in catalogo glorie mundi, in 4. part. consid. 10. & si numero plures arbitratu (ut diximus) Pontificis esse possunt, qui supernumerarij appellarentur, nisi aliter Pontifici placuerit, veluti citati Doctores, & qui peculiares libellos de Cardinalibus scripsierunt, explicatum reliquere: ad quos bac in re oportet recurrere. Namque hoc in loco specialem hanc referre, non quadrat. Nic. Ant. Grauatus.

De summo Pœnitentiario, ac sacro Pœnitentiaria officio.

C A P. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Pontifex, ligandi & soluendi in terris quaecunque vellet, potestatem habet.
- 2 Pœnitentiarij summum munus, & quomodo per maiores ecclesiias urbium, Pœnitentiarij siue vicarij ab eo substituti sint, & num. 6.
- 3 Pœnitentiario, (quem summum appellamus) quando creditur, & de eius formula in rescribendo.
- 4 Pœnitentiariae officium, viginti quatuor patrones habet.

5 Pœni-

7. Pœnitentiarius quibus in causis rescribat, & de eo multa.
6. Dignitates principales in Urbe, quæ sint.

VID E S * quoque à Ro. Ponti, vniuersum orbem supplicem quotidie rescripta postulare, de his primum, quæ Seruator noster Iesus Christus Petro delegavit, népe ligandi, vel soluendi in terris quæcunque vellet, quibus verbis ego quatenus ad meum thema attinet, intelligo pro nunc tributam Petro potestatem ligandi suis legibus & eosdem soluendi, quos vellet: soluendi inquam, quasi via dispensationis à suæ humanæ legis obligatione. Amplius absoluendi quoque à commissis in diuinam legem pœnitentes, tamen via indulgentiæ, quam facultatem ad omnes Petri successores traductam credimus, eam tamen soluendi scilicet solet Ponti. uni ex Cardinalibus subdelegare, quem * summum vocamus a. Pœnitentiarium, non tamen ita, ut non quandoque ipse manum apponat in hac specie, in qua summus pœnitentiarius, quatenus ad commissa in diuinam legem attinet, & eorum solutionem, subdelegatam iurisdictionem per plures vicarios & substitutos suos exerceat, quos pœnitentiarios vocamus, quique per maiores ecclesiias urbis diuisi sunt, nempe in ecclesijs domini Petri in Vaticano, domini Ioannis in Laterano, ac diuæ Mariæ maioris, dispensationes vero ab humanæ legis observatione non nisi ex caufsa, & per seipsum concedit, & ex generali Ponti sublegatione, huiusmodi supplices audit, ac ubi eorum postulata viderit, si ad sit caufsa, quæ petitæ concessio-

24.

ni satis sit, & sit de rebus, solitis per ipsum con-
cedi, rescribit ipse auctoritate apostolica, & sui
officij non aliás habitō tunc à Pontifi. oraculo,
sed ex generali illa subdelegatione afferit suis
literis se de mandato Ponti. oraculo tunc habi-
to rescribere: crediturq; * in hoc suę assertioni,
veluti de read officium suum spectante. Rescri-
bit autem semper ad supplicationem partis
Ponti. directam, & sub altera istarum formula-
rum. Fiat in forma, fiat de speciali, fiat de ex-
presso, quarum mutatione indicat rescribens ta-
xatoribus postulanti grauitatem, & veluti per
poenitentiarium formula rescripti variatur, ita
per officiales alterantur solutionem taxæ, est
que adeo ingens hodie humanæ legis sylua, tum
pontificiæ, tum synodorum, cum denique cu-
iusuis regularis sodalitij, seu monasticæ con-
gregationis, ut homines tot laqueis ferè in com-
pedibus positi priscam libertatem adsectantes
ad ipsum poenitentiarium supplices confluant,
qui ubi supplicis libellum manu sua signau-
erit, desuper diplomata sub nomine ac sigil-
lo ipsius expediuntur. Et quia plerunque non
aliás præcisè rescribit, sed constituta de ali-
qua supplicis assertione, tunc dat suo rescri-
pto iudices, qui causa cognita actum absolu-
vant, & vices suas in hoc subdelegat, habet
que * hoc sacrum poenitentiariæ officium pro
commodiori omnium confluentium expedi-
tione viginti quatuor patronos supplicum,
quose eiusdem sacræ poenitentiariæ procurato-
res vocamus, hi veluti caussarum patroni libel-
lum tuarum precum dicitant, ac quasi caussam
orant apud ipsum summum Poenitentiarium, à
que

quo postulata concedi, & exinde diplomata expediri curat. Solet * etiam de pluribus, quæ iustiam concernunt rescribere, ac ferè semper in utraque specie inferius notata concedere, utpote, Dispensationes matrimoniales in gradibus humanae legi prohibitis, legitimations proli, dispensationes quoque ob ætatis, vel alicuius membra defectum ad ordines, & ad beneficia, item ab incompatibilitate plurium beneficiorū absolutiones quoque ab homicidio in foro conscientiæ, & pro Clericis in utroque foro cum retentione beneficiorum, ac dispensatione ad alia. Similes à simonia, ab exilio. Item à iuramento ad effectum agendi, ac etiam à periurio, commutations votorum, licentias quoque ab aliquâ humanæ legis obseruatione, præsertim regularibus ab aliquo sux regularis legis capite. Indulgentias etiam cum locis, tum etiā personis. Cæterum & commissions etiam plures in forma iuris, utpote super declaratio[n]e nullitatis, vel validitatis matrimonij, quas declaratoria[n]s nuncupant, super confirmatione alienationis alicuius Ecclesiasticæ rei, quas si in euidem, ac denique super cessione bonorum pro pauperibus, qui citra eorum culpam in egestatis perniciem inciderint, quas alienatiuas vocant pro laicis in terris Ecclesiæ, & extra, si tamen contra clericos petantur, vel si inter meros laicos, & extra statu temporalem Ecclesiæ, impetrans iurejurando obligatus esset, in qua specie etiam inter laicos iudicat semper Ecclesia, & pro clericis super admissione ad beneficium canonum, utpote capituli Odoardus, vel peruenit, in qua specie, siue pro clericis, siue pro laicis, semper rescribit, pro

ut de iure, & in omnibus alijs sunt rescripta hu-
ijs officij admodum iusta, imò sancta, obstrepet
crabrones, quantum velint, fatigor tamen defe-
ctum illorum exequutiones apud ordinarios in
partibus, vel si pro regulari rescribat officium,
apud ipsos prælatos, qui vbi nouerint, quem à
summo poenitentiario rescriptum reportasse
eorum inertia, & plerunque etiam inscitia, non
querunt quid, & quomodo poenitentiaria re-
scribat, & absque alio processu permittunt im-
precantes gaudere petitis, potius quam impe-
tratis, quod si in præmissis ipsi non deficerent,
cùm sacra poenitentiaria non consueuerit re-
scribere, nisi sacris canonibus conformia, vel si
præter ea, non nisi ex iusta causa per impetrantem
narrata, & cum deputatione iudicium, &
exequitorum in partibus, apud quos tenentur
impetrantes illam legitimis probationibus ve-
rificare, plures ex impetrantibus à postulatis re-
pellerentur, & nemo illorum commodo & esse-
t, nisi vel iusta formam iuris & canonum, vel
si præter non nisi ex iusta causa gaudere posset,
paucioresque essent impetrantes, & omnis que-
relarum occasio cessaret, quam opinor ab ipsis
conquarentibus potius, quam à summo poeni-
tentiaro, eiusque officio accepto ferendam esse.
Quod si quam retroactis temporibus ab ipso
summo poenitentiario acceptam ferre potuisse-
mus, Dianus Paulus nostra ætate Pontif. Max. om-
nes, si qui forte erant lapsus, vel certius, ut alios
ad emendationem prouocaret, correxit, & sum-
mæ poenitentiariæ officium pluribus optimis
rescribendi formulis, & antiquarum reformati-
onibus instaurauit, & summo poenitentiario vi-

ros

ros à consilio & designatura suis grauissimos af-
fessores dedit, ita, ut officium hoc p̄sonālē p̄tis
linguam euaserit.

A N N O T A T I O N E S.

Poenitentiarium.) In Urbe * post summum sacerdotium tres esse præcipuos dignatum gradus, in confessio est
 Vice cancellarij scilicet, Camerarij. & maioris Pœnitentia-
 rij, de quo hic est sermo. Cuius dignitas (si Gomesio credimus
 in proœmio regularum Cancellarie) à Benedicto 2. in lucem
 producta fuit, & Eugenij Sixtiique deinde beneficijs aucta.
 Cæterū, si plura ad sacræ Pœnitentiarie munus spectantia,
 deque eius origine, quantumque à veteri stylo diuersus sit
 hodiernus scire tibi sit curæ: Card. aliosque consulas inter-
 pretes in Clem. Ne Romani, de elect. & Gomesium ceteris
 diligentius atque yberius astruentem in libello de Potestate
 & stylo officij sacri Pœnitentiarie. Quorum dicta exscri-
 bere necessarium minime duxi. Verum illud silentio non in-
 uoluā, superiore ætate in Ecclesia magna fuisse auctoritatis
 hoc pœnitentiarie officium, famoq[ue] in loco collocatum,
 veluti Casiodorus, Socrates, & Sosomenus in historia eccl[esiastica] litteris prodiderunt. Quod & Damasus in vita Mar-
 celli comprobare videtur dum ait, Macellum Papam quin-
 decim in Urbe Cardinales constituisse propter baptismum
 & pœnitentiam multorum. Et hinc est, quod morte Pontifi-
 cis hoc pœnitentiarij officium nequaquam expirat. Nam
 alias inanimarum periculum salutisque discriminem vertere-
 tur, ut animaduerit etiam Zabarel. in allegata Clem. Nic.
 Anto. Grauatius.

2
6

3

De vtraque signatura, ac earum rescribendi
 formulū.

C A P. I I I.

S V M.

S V M M A R I V M .

- 1 Signatura, duo sunt auditoria, in quorum uno, ea, quæ gratiam, in altero, quæ iustitiam concernunt, pertractantur.
- 2 Referendarij, qui, & eorum quid sit munus, & numero 10.
- 3 Signatura officiales, diem præstitutam in hebdomada habent, quæ simul conueniant, vt si quæ postulata sint in auditorio proponantur.
- 4 Stylus est apud referendarios, siue mos, vt quare iecerint postulata, amplius non proponantur.
- 5 Citationis formula in officio signature.
- 6 Pontifex quomodo in literis iustitiae, & gratia rescribat, & sua manu subsignet.

AMPLIVS, & rescripta quoque à Ro. Pontific. quotidiè postulantur, de his, quæ à mera Pont. liberalitate proueniunt, veluti beneficiorū concessiones, & alia, si quæ sunt cuiusque generis gratioſa, etiam summo pœnitentiario generaliter, vt præmittitur commissa, necnon alia, quæ iustitiam concernunt de rebus Ecclesiasticis vniuersi orbis, ac etiam ex prophænis, ex patrimonio. S.R.E. temporali, & aliunde ex vniuerso orbe, si quas in sequelam Ecclesiasticae personæ, vel causæ, vel alias ex principum remissione, vel partium consensu deuolui ad Ro. Cu. contingat. His omnibus Pont. Max. ipse pro commodiori suppliciū expeditione, duo * constituit auditoria, in quorum uno, ea, quæ gratiā, in altero, quæ iustitiam concernunt, postulan- tur. Vnde & diuerso nomine ea vocamus, nempe signaturam gratiæ, vel iusticiæ. utrique auditio-

rio viros quosdam Iurisperitos, & signaturæ gratiæ omnes quotquot sunt iurisperitos Cardinales, alios verò raro nisi iurisperitos prælatos proposuit, quos^x referendarios vocamus
gratiæ, vel iustitiæ, & quandoque etiam utriusque signaturæ ad exemplum antiqui Referendariorum ordinis, de quo tractatum in nostra iuris ciuilis compilatione habemus; titulo de referent. libr. authent. quorum non est certus apud nos constitutus numerus. Horum b^b munus est, in sua specie supplicum postulata videre, & si postulata sint de his, quæ potentibus concedi solent in capite supplicationis nomen suo apponere, quo solent Pont. vel Cardinali signatori, de quo inferius dicemus, rem esse concedendam significare. Quod si supplex aliquid postulet, quod alteri possit præiudicium inferre, non solent aliquid sine partis vocatione concedere, & si res sit grauis, vel saltem raro solita concedi, vel denique adeò dubia, ut referendarius ex se subsistat, illam in auditorio alijs confert, & non nisi ex votu totius signaturæ supplex obtinet. Quam ob rem utriusque signaturæ præposuit Pontifex Cardinalem, qui extra ordinem leuiora concedit, & grauia quoque, si quæ sint per ipsum concedi solita. Nostra ætate signatorem gratiæ habemus Nicolaum eius nominis Cardinalem Ardinghel lum, Diui Pauli Ponti. Maxim. intimum: iustitiæ verò Bartholomæum Cardinalem eius nominis Guidiccionum Lucanum, virum pontificiæ legis peritissimum, & adeò puræ sinceræque mentis, ut facile cunctis summæ probitatis simulachrum videatur. Ab hoc munere rescribendi de iure penitus reuoçauit summus Ponti. & Cardinali

nali huic signaturæ præposito vices suas omnino delegauit, ita, ut raro, vel nunquam ipse de iure rescribat. Solentque Referendarij signaturæ recusare supplicum libellos, qui iustitiam concernant, quasi ægrè ferat Pont. si in signatura sua proponantur. Quamobrem Paulus nostræ ætatis Pontifi Max. constitutionem ædedit, ut in his, quæ iustitiam concernunt, rescripta Cardinalis signatoris eiusdem sint virtutis & auctoritatis in omnibus per omnia, & apud omnes, ac si manu sua signata essent, omnem si, quæ haecenus fuisset summouendo dissidentiam: idque (ut opinor) ad tollendam litigitorum ansam, qui plerunque rescripta manu Pontificis, in eorum causis adfectabant, maximè apud iudices in provincijs. Habet * quoque vtraque signatura suam diem in hebdomada constitutam, qua simul conueniant, ut si quæ postulata sint, quæ aliorum votum desiderent, in auditorio proponantur. Quia in re solent litigatores die prævia signaturæ cum eorum aduocatis esse apud signaturæ præfectos atque Referendarios & vtraque pars, raro tamē, vel nunquam in contraditorio caussam suam orare, constituta autem die munus est eius referendarij, supplicum postulata in auditorio sub compendio referre, & in re inter patres disputata, solet is, qui præst, iuxta plurimum vota ea, quæ proponuntur concedere, vel refellere. Estque * moris apud Referendarios, non nouus, ut postulata semel reiecta, iterato non proponantur. Solet etiam supplex, ubi contradictem habeat, eum coram Referendario proponente per cursores citare, sub * hac formula, Coram Reuerendo. A. citetur. N. ad dicen-

dicendum caussam, quare commissio, vel suppli-
cario signari non debeat, pro prima signatura
Sanctissimi vel Reuerendissimi, secundum po-
stulati speciem, (quas sic vocamus) quia signa-
tura gratiæ coram Sanctissimo, ea verò iusticiæ
coram Reuerendissimo præposito suo conueni-
re solet, in qua liberum est vnicuique Referen-
dario velle proponere, quantum tempus conce-
dat, ordine tamen antiquitatis seruato. Sed in
signatura gratiæ coram ipso Pontif. more intro-
ductum est, vt duo tantum locum habeant, qui
omnibus contingit, quasi per turnum (vt vo-
cant) raro tamē tempore diuī Pauli tempus con-
cedit locum secundo, ita, vt paulatim res ad vni-
cum proponentem restringitur, decrecentibus
maximè negotijs. Rescribit * autem Pontif. fe-
rè semper his verbis, nempe, PLACET. A. vel
aliàs iuxta literam sui prisci nominis, si res iu-
sticiæ concernat, si verò gratiam, mutato PLA-
CET consuevit dicere. FIAT VT PETI-
TVR. A. Et si quandoque non ad preces alte-
rius, sed proprio motu rescribat, non dicit, VT
PETITVR, sed addit in fine MOTV PRO.
PRIO, Cardinalis * verò signaturæ, gratiæ
propositus, semper eadem formula rescribit, né-
pe, CONCESSVM IN PRAESENTIA
DOMINI NOSTRI PAPAE, & deinde
subnectit nomen suum. P.P. CARDINALIS
PARISIVS. Et nihilominus plerunque non re-
scribit aliàs in præsentia Papæ, sed id ex genera-
li sua delegatione sibi conceditur. Eisdemmet
verbis rescribit quoque alter prælatus de signa-
tura gratiæ eiusdē Cardinalis, vt opinor vicarius
adie-

adie^cto tamen loco nominis Cardinalis suo proprio nomine, prout quotidiè vides. C. EPISCO-
PVS CAESENNA S, quo exemplo tu scire potes Christophorum tuum Episcopum Cæsen-
natum hoc munus iam diu subijsse, in cuius cli-
entela te noui cuique opera tua maximè addi-
ctus sum, vt rationes promissionis tuæ, quas de
me secum habes non videar conturbare. Sed reli-
quum tantum est in hac specie, vt de formulis,
quibus solet Cardinalis, qui signaturæ iustitiae
præest, rescribere, loquamur. Solet enim altera
ex his semper rescribere, vtpote, si ad Iudices Ro-
manæ Curiæ rescribat, PLACET DOMINO
N O S T R O P A P A E, adie^cto suo nomine.
BARTHOLOMAEV CARDINALIS GVIDICCIONVS. Si ad iudices in prouincijs, CONCESSVM IN PRAESENTIA
DOMINI NOSTRI PAPAE BARTHO-
LOMAEV CARDINALIS GVIDIC-
CIONVS, non tamen semper sic simpliciter,
quandoque enim, PLACET PROVT DE
IVRE, CONCESSVM PROVT DE
IVRE, PLACET ARBITRIO IUDICIS,
CONCESSVM, & aliàs prout ex his, quæ in
discursu orationis meæ suis locis latius legere
licebit, ac etiam pleraque alia, quæ ad mores hu-
ius signaturæ pertinent. Quæ * commissiones,
quando ad iudices Romanæ Curiæ rescribuntur.
Vbi signatæ sint, (non aliàs registratæ) ad cancellariam transmittuntur, vbi is, quem cancellariæ
regentem vocamus, ad omnia capita libello con-
cessa, vice ipsius Reuerendiss. sub compendio re-
scribit, vtpote, DE MANDATO DOMI-
NI N O S T R I P A P A E AVDIAT MA-
GISTER N.

GISTERN. CITET, INHIBEAT, ET
IVSTITIAM FACIAT, & si quæ alia libel-
lo concessa sint ad singula responderet, cuius re-
sponsum, signature extentionem vocamus. Hoc
munus hodie spectat ad Thomam Campegiū
Episcopum Feltrensem nobilem Bononiensem
virum Pontificiæ legis peritum. Is quandoque
etiam meo tempore, dum Laurentius frater bo-
næ memoriæ Cardinalis eius nominis Campe-
gius, signature iustitiæ præfester, quasi eius, vica-
rius vice sua rescribebat, etiam sub proprio no-
mine. Sed rescripta iustitiæ, quæ ad iudices in
prouincijs rescribuntur, non alias ad regentis
manus perueniunt, sed absque alia signature ex-
tensione remittuntur ad datarium, veluti etiam
quæ gratiam concernunt, qui omnibus diem da-
tū adscribit, demum ad registrum, vbi de verbo
ad verbum in libris publicis adnotantur, & ex-
inde auscultata, à supplicibus vel eorum sollici-
tatoribus restituuntur in forma literarum expe-
dienda. Pro * quaram expeditione triplicem ha-
bemus viam, si res iustitiam concernat, per can-
cellariam & eius officium contradictarum sub
plumbo, vel per secretariam in forma breuis
sub annulo piscatoris, prout venit à rescribente
concessum, si vero gratiam, per eandem cancel-
lariam, vel per Cameram, & quandoque etiam
extra ordinem per Secretariam, de quibus officijs,
ac per cuiusq; viā expeditionibus nunc dicemus.

ANNOTATIONES.

Amplius) De viraque signature ac rescribendi formu-
lis. Gomeius vir quidem doctus libellum conscripsit, cui ti-
tulus est. De compendio utriusque signature. Multa ad rem

C

etiam

etiam eradita leguntur vulgarem apud compilatorem illum, qui Formulare variarum commissionum conscripsit, idcirco ab illis potendum erit, cum hac in re difficultatis aliquid fuerit enatum.

b Horum.) Referendariorum murus, * quod prius confusum erat in consonantiam ordinemque prudentia Alexandri 6. redactum fuisse, Gomesius eo, quem citauimus, libello scriptum reliquit, ubi non minus copiosè, quam eruditè de Referendarijs loquitur, eorumque officio atque dignitate, quibusque etiam magistratibus preferantur. Quos ab Iustiniano Imperatore primum constitutos fuisse per authen-
10 de Referendarijs, Gomesius ipse affirmat. Vnde admiratio-
ne dignum esse ait, illos Prothonotarijs anteferrri, cum nota-
rios longè ante à Clemente creatos fuisse, legatur: qui post
Petrum, 4. insedit Pontifex, quos septem numero, teste Da-
maso, ad Martyrum acta diligenter conscribenda creauerat,
veluti in dicti Clementis & Fabiani historia legere est. Et
11 Clemens, ut in annalibus habetur, annis circiter 433. Iusti-
nianum precessit. Verum, * altius si rem repetamus, ab Iu-
stiniano nequaquam Referendarios primum institutos fui-
sse, censeo. Nam apud Senatum Romanum referendi consue-
tudinem fuisse, grauiissimus est testis Cicero in Epistolis, cum
ad Lentulum scribit: Que quis patrum ex relatione Co-
censeret. Volcatum quoque nunciat, referente Lupo Tribu-
no Pl. Pompeium ut Ptolomeum reducat decernere, & in
Oratione pro lege Manilia, cuius haec sunt verba, quam suauit
Prætor, de quo legando spero Consules ad Senatum relatu-
ros. Constat enim Consules referendi potestatem habuisse,
& uterque consul referebat, & plerunque ambo, ut ex Li-
nio libro 26. sic scribente deprehenditur. Consulum de pro-
uincijs communis relatio fuit. Et si me non lateat, Prætores
aliosque etiam referendi ius habuisse, tamen Consulum era-
rat præcipuus honor, ut ex historijs dignoscere possumus.
Vnde potius Iustinianum in quandam ordinem Referenda-
rios

rios posuisse, quām nouum magistratum creasse, mihi persua-
deo, & antiquorum vestigium quasi quoddam munimen-
tum imitatum fuisse. Et ijs Referendariis, siue renunciatoreis,
locum magistrorum à libellis, siue ministrorum hodie te-
nent. Nam populares libellis supplicibus eorum postulata
principibus exponere solebant, vt Tranquillus in Augusto
sic inquiens testatur. Promiscuis salutationibus admitte-
bat, & plebem tanta comitate aduentum desideria exci-
piens, vt quendam ioco corripuerit, quod sic libellum porri-
gere dubitaret, quasi Elephant stipem. Et ab istis libellis
ministri libellorum dicebantur, qui principi in hoc negotio
subseruiebant, vt fuit Epaphroditus, quem capitali pœna
Augustus condemnauit. Et de Referendariis latius loqui-
tur Lampridius in Alexandro, cuius memorabile exem-
plum afferam. Alexander enim (vt idem Lampridius nar-
rat) postmeridianis horis subscriptioni & lectio[n]i epistola-
rum semper dedit operam, ita, vt ab epistolis, à libellis, &
à memoria semper assisterent, non nunquam etiam sistare
per valetudinem non possent sedenter, relegentibus cuncta
librariis, & his, qui scrinium gerebant, ita, vt Alexander
sua manu adderet, si quid esset addendum, sed eius sententia,
qui disertior habebatur. Et magistrorum à libellis meminis-
etiam Iurisconsultus in l. Rescriptum, ff. de distractione pig-
norū, cùm dicatur, Rescriptum est ab Imperatore libello agente Popiniano, id est, libellis apud Imperatorem præfe-
cto. Vnde antiquum est Referendariorum officium, quamvis
& Notariorum etiam, vt in annot. ad sequentis libri caput
postremum dicemus. Nicolaus Anto. Grauatus.

**D e Vicecancellario, ac Cancellarie Apostolica &
literarum expeditione.**

C A P . I I I I .

C 2

S V M -

S V M M A R I V M.

- 1 Vicecancellarij apostolici officium, dignitate auctoritate, & utilitate primarium est, & nro. 11.
- 2 Abbreviatorum officium tam maioris, quam minoris parcit, quale fit.
- 3 Diplomatuum siue bullarum expeditiones, quomodo fiant, & quis ordo seruetur.
- 4 Annata quibus soluenda est.
- 5 Bullæ fit recognitio, si cum supplicatione concordet.
- 6 Cancellaria ad regentem, qua spectent, eiusq; ad officium.
- 7 Officium plumbatoris, atq; custodis describitur.
- 8 Iannizerorum siue sollicitatorum officium narratur.
- 9 Norarij cancellaria in expeditione literarum seu bullarum quid agere debeant.
- 10 Bullæ a registratoribus rescribuntur, eaq; recognita in publicis libris reponuntur.
- 11 Vicecancellarius cur sic dicatur.
- 12 Bulla quare sic appelletur.

Officium cancellariæ habet Cardinalem præpositum, quem a Vicecancellarij vocamus, * cuius officium nostra ætate ex communi curialium reputatione in Romana curia primarium est dignitate, auctoritate & utilitate, is hodie est Alex. Cardinalis eius nominis Farnesius, diui Pauli nepos, cuius tyrocinium fuit nostræ ætatis rarissimum exemplum, cuiusque egregia iuuenturis facta quasi per transennam inspecta iam conspexerunt omnes & admi-

admirantur vniuersi. Is ratione proprij officij
literarum expeditioni de rebus Ecclesiasticis v-
niuersi orbis, & eorum expeditoribus præst,
quorum maxima est ratiō, nempe * abbreviato
rum maioris parcī, (quorum munus est ex sup-
plicis libello signato diplomata, sen literas di-
ctare, cuius dictaturam minutam vocant) scri-
ptorum, abbreviatorum minoris parcī, sollici-
tatorum, (quos Iannizeros vocamus) plumbato-
rum, registratorum. Horum omnium officium
est in ipsa literarum expeditione alicuius nego-
cij, alij verò sunt officiales, quos in expeditioni-
bus adire oportet, vbi subiecta materia, solutio-
nem annatæ desiderat, qui occisi sint, & meri an-
natarum ac aliarum solutionem participantes,
utpote, scriptorum archivij, Cubiculariorum,
Scutiferorum, & Ripariorum. Ordo * autem
expeditionis talis est, vbi supplex signatam, &
registratam habet supplicationem, ipse vel sol-
licitator curat apud abbreviatores maioris parcī,
minutam literarum dictari, dictatam apud
scriptores in forma literarum conscribi, scrip-
tam in cancellaria ad bancum scriptorum, per
eum (quem Rescribendarium vocant) taxari, &
vbi taxata est, alter, quem dicunt (computatorem)
suam apponit manum, & ibidem soluitur scri-
ptoribus taxa, & exinde alia similis apud abbreviatores
minoris parcī, apud quos solet semper
aliquid de taxa, utpote iulij quinque iuxta sub-
iectam materiam sollicitatori remitti, & alter
ipsorum nomen literis adscribit, ijdem Abbreviatores
minoris parcī receptis eorum pecunijs
bullā ad abbreviatores maioris parcī remittunt,
apud quorum bancum duo ipsorum ad hoc de-

putati nomen suum paulò inferius subscriptio-
ne abbreviatoris minoris parcí adscribere solér,
hinc literæ officium sollicitatorum ipsarum li-
terarum apostolicarum (quos Iannizeros appel-
lant) portantur, quibus soluitur taxa certa rati-
one, quia si taxa sit summa triginta ducatorum,
duo ducati, ac totidem caroleni de cancellaria,
si verò infra, vnum tantùm ducatus, & duo caro-
leni similes solui solent. Exinde ad alias sedes
Abbreviatorum de minori parco, quas de prima
visione vocant, afferuntur, vbi sollicitator soluit
vnum carolenū alteri ex dictis abbreviatoribus,
qui postmodum literis manu apponit, paulò
inferius subscriptione scriptoris apostolici.

4 Quod* si materia subiecta talis sit, pro qua ve-
niat soluenda annata, solui solet omnibus par-
ticipantibus in Cancellaria residentibus pro ra-
ta eis contingente, utpote ianthizeris seu sollici-
tatoribus apostolicis, scriptoribus archiuij, cu-
bicularijs, scutiferis & ripalibus portionarijs.
Quibus solutionibus factis bulla vna cum sup-
plicatione in eius ventre reposita ad abbrevia-
torem de parco maiori, qui minutam dictauit,
reportatur. Is* collationem facit, an bulla cum sup-
plicatione concordet, quam si reperiat con-
cordantem, iudicat illā talem. & pro signo iudi-
cij bullæ nomen suum adscribit, & exinde illam
cum supplicatione in ventre de banco suo pro-
iicit in terram, de terra colligit eam custos can-
cellariæ saltim per famulum suum, is eandem
bullam in omni eius parte respicit, an omnes
officialium subscriptiones, quas subiecta mate-
ria desiderat, adsint, & eius data cum data sup-
plicationis in annata annata subiecta mat-
eria plica-

plicationis concordet. Demum illam ad regen-
tem cancellariæ transmitit. Is * respicit à quo
sit collationata seu iudicata, & si videbitur sibi
eam alteri ex abbreviatoribus iterum collatio-
nandam & iudicandam dare, poterit pro suo
arbitrio, deinde à supplicatione bullam sepa-
rat, eandemque ponit ad partem, & si bulla sit
gratiosa, manu sua adponit in margine eius v-
num A. maiusculum à latere dextro, à sinistro
verò vnum I. longum, & exinde certis lineis cir-
cuit scriptorum ac Abbreviatorum taxas in bul-
la descriptas, quo facto bullas ponit super certo
banco, & finita cancellaria venit plumbator, *
qui illas de manu regentis recipit & asportat ad
officium plumbi, vbi plumbantur & cordulis
alligantur. Custos autem ex eadem cancellaria
de manu regentis supplications recipit, parti-
bus accepto à singulis Julio uno, restituendas,
admoneo tamen, quod siue pro subiecta bullæ
materia annata soluenda sit, siue non, omni casu
Iannizeri * vbi bullæ ad eorum bancum, ut su-
præ peruerterit, siue eorum alter nomen suum ei
adscribit paulò inferius nomine scriptoris, &
si annatur, ne supplices absentes à priuatis solli-
citatoribus decipiuntur, hi Iannizeri tanquam
publici sollicitatores pro fide sui publici officij
solent adiucere hæc verba, P R O A N N A T A
S O L V I T T O T. Quod si materia non pa-
tiatur annata solutionem, tunc ab officio Ian-
nizeratus non requiruntur ulteriores manus, de
quibus supra diximus, nisi forte sit aliqua mate-
ria, quæ consensum alicuius desideret. Tūc enim
antequā bullæ ad abbreviatorē, qui illā dictauit,
reportetur, & priusq; auscultetur & iudicetur.

C 4

Nota.

9 Notarius* cancellariæ solet à tergo consensum adscribere, sed & bullis in officio plumbi plumbat taxa plumbatorum adnotatur prope illam scriptoris: & bullæ sic plumbatae in manib[us] collectorum plumbi consignantur, qui taxam suam à sollicitatoribus exigunt, ultra quam solent etiam certi caroleni ipsis plumbatoribus & poenitentiarijs diui Petri solui. Postmodum alter ex iannizeris ibi pro tempore existens nomine suum intra bullam, & à latere dextro adscribit, & pro fide sui publici sollicitationis officij addit. N. sollicitauit, & tantum exposuit, calculando omnem impensam in expeditione factam, adeò, ut supplices absentes non, nisi difficulter, decipi possint. Hinc* bullæ per alterum ex scriptoribus, vel eorum famulum portantur ad registrum bullarum, vbi alia taxa similis solutæ scriptoribus solui solet, in manib[us] alterius registratoris ad id deputari, alteri vero registratori ad hoc quoque deputato, solet etiam solui registratura ipsarum bullarum, plus vel minus, iuxta longam seu breuem bullarum seriem. Is recepta registratura bullam registratori distribuit, qui illam in quinternis & libris publicis rescribit, & in registrum ponit, registrata cum originali auscultatur, auscultata vero bullæ magister officij à tergo eius suæ auscultationis fidem facit per verbum auscultata, & exinde si bullæ annatae solutionem non desideret, eadem parti sollicitanti consignari solet. quod si pro ea soluenda sit annata, non alias consignatur parti, sed per registratorem, qui scriptit eam, vni ex notarijs cameræ apostolice similium bullarum receptori deputato presentari solet,

solet, & per follicitatorem eidem notario solui
portio annatæ, quæ ad Pont. spectat. Quia soluta
idem notarius easdem bullas parti follicitan-
ti restituit, & hæc si materia sit gratiola, & præ-
sertim beneficialis.

A N N O T A T I O N E S.

Vicecancellarium.) In urbe * Vicecancellarius
primorum inter omnes, (Pontificem tamens semper
excipio) locum obtinet; cum ipse sceptrum Iustitiae
omnium virtutum regine teneat, quam Deus ad nos tran-
stulit, aut certe nobiscum communicauit, & nouis in monte
Syna testimonij illustravit. Et veluti Iustitia inter omnes
virtutes summum gradum habet, sic decuit Vicecancella-
rium, principem locum habere. Iure ergo multis adhinc re-
tro. Et is annis ex amplissimo Cardinalium ordine aliquis in
apostolica cancellaria preficitur, qui Vicecancellarius appelle-
latur, & si ante a priuatos viros hoc munus exercuisse, legat-
tur in ecclesiis Lugdunensis conciliis sub Nicolao Pontifice 3. ce-
lebrati. Quod ad Bonifacij 8. usque tempora obseruatum
fuisse, ex proœmio Sexti decretalium liquet. Cum Bonifa-
cius Vicecancellarium illum ad Cardinalium ordinem ascen-
derit, ut mihi Ioan. And. scribit. Sed cur * potius Vicecan-
cellarius, quam Cancellarius vocetur, causam reddere vo-
lens Card. Zabar, cui ceteri adhærent in clem. Ne Romani,
de el. Et f. ibulam quandam narrat, scilicet, nescio quid cer-
taminis inter Pontificem & Cardinalem Cancellariæ præ-
fectum superiore seculo fuisse, qui Pontificis parem esse
contendebat, & ob id statutum, ut Vicecancellarius appellaretur, quod quidem somnium est, ut eruditè Comes in pro-
emi reg. Cancel. animaduertit. Nam ideo Vicecancellarius
appellatur, quia solus Pontifex in ecclesia Dei cancellarius
est. Et sicut Moses in regno & synagoga Iudeorū pro Deo
verus Cancellarius fuit, sic in ecclesia Dei solus Papa, cuius

¶ Dei vnum atque idem dicitur esse consistorium; ut trudit Hostiens. in capitulo. quanto de translat. episcop. cui se subscribunt Gulielm. Bened. in capitulo. Raynulius, in verbo uxorem nomine Adalasam, numero 205. de testament. ¶ Cassaneus in Catalogo Glorie mundi in 7. part. consid. item 7. à quibus didicit Gomes, quos tamen silentio non preterivit, siveque Vice cancellarius vocatur, quia vicem Cancellarij Dei, id est ipsius Pontificis gerit, veluti de Vicerege & similibus dici solet. Quod quidem in Cancellario Francie minime locum sibi vendicat, cum Rex ipse Cancellarius non fu, unde non immerito si munus hoc ab initio unius demandatum fuerit, qui Cancellarius appellaretur. Cuius potestas primaria post regem est, ut prodiderunt Luc. à Pen. in rubri. de prefect. Praetorio, libr. 12. C. Budaeus in annot. in Pandectas, Purpur. in l. 1. column. 11. de offic. eius, & Bened. ¶ Cassaneus præcipitatis locis, qui fuis de hoc officio loquuntur. Et Cancellarii scribae dicuntur, qua dictione usus est Flavius Vopiscus scribens, à Carino Imperatore factum esse praefatum urbis vnum ex Cancellariis suis. Quod scribarum munus præcipue apud priscos auctoritatis fuit, ut ex uno maximè Liuio libro secundo de Gn. Matio verba faciente dignoscere possumus, ibi: Cum militibus stipendum forte daretur, & scriba cum rege sedens pari ferme ornatus multa ageret. Et paulò post scribam pro rege obtruncat. Et si Francie Cancellarius, nec non est Vicecancellarius, de quo loquimur, longè maius dignitatis culmen habeant, cum iustitiae sceptrum teneant. Et dicitur Cancellarius, quia rescripta, diplomata, & privilegia, ante quam sigillo muniantur, cancellat atque corrigit. De quo Pollicrates. Hic est (inquit) qui leges regni cancellat iniquas, & mandata p[ro] principis aqua facit, ut tradunt Lucas à Pen. in l. neminem, C. de decur. libr. 10. & Gulielm. Bened. citato loco numero 193.

b Bulla. Qui latine pureque loquuntur, loco bullæ, diplomatica

plomata dicunt, sed unde factum sit, ut haec dictio ecclesiasticis scriptoribus tam peculiaris habeatur, arbitror illud esse in causa, quia diplomata quibusdam bullis insigniuntur. Nam insigne quoddam triumphantium ornamentum bullam fuisse satis constat, quam deinde ad conciliandae virtutis notabiles Romanorum pueri usurpauere, ea enim & pretexte usque ad decimum septimum annum utebantur, quo tempore deposita praetexta togam virilem sumebant, ut Cicero in proemio Lelij, & Tranquillus in Augusto meminere. Hinc anni praetexte pro annis pueritiae apud Plinium libro 33. & Gellium Noctium Atticarum libro 1. capitu. 23. Et erat haec bulla (ut Macrobius scribit) rotunda, & in cordis figuram formata. De qua Persius Satyra prima,

Bullaq; succinctis laribus donata pependit.
Vnde cum diplomata, ut robur habeant, atque firmitatem bullis pendentibus muniri debeant, ubi Diuorum Petri & Pauli imagines videntur, nimirum si diplomata, bullæ à digniore nomine vocentur, & ab eo, quod soliditatem firmamentumq; prester. Hinc bellissimè Glossator dixit in clem.
de iure iuri, quod bulla dicitur plumbum pendens, siue sigillum aureum, vel argenteum, usque adeò, ut tunc literæ dicantur expeditæ, quando sunt plumbatae, ut Glossæ verbis utr super regula Cancellarie, 14. & 60. cuius opinio testimonio Alexandri comprobatur responso 115. libro 2. & pro ea multum arridet text. in capitu. licet, de criminе falsi.
Vnde scriptores ecclesiasticos, quos barbarè in hac dictione bulla loquitos fuisse plerique omnes criminantur, ex prædictis defendi posse existimo. Nicolaus An. Grauatus.

De officio Contradictarum, eiusq; audientia,
& literarum expetitione.

C A P. V.

S V M -

S V M M A R I V M.

- 1 Officium contradictarum cur sic appelletur? & quod sit eius munus, & num. 4. & 8.
- 2 Beneficiorum resignationes vbi publicari debeant & expectantium acceptationes.
- 3 Citatio per edictum cum decernitur, in publica audiencia legi solet & quare?
- 5 Officium siue audiencia contradictarum, quas litteras concedere soleat.
- 6 Officium contradictionum præter auditorem, duos habet lectores, & quatuordecim patronos, & quod eorum sit munus.
- 7 Officium signatura à certis annis, nedum in re scriptis gratia, sed etiam iustitia passim dispensata.

QVOD si res iustitiam concernat, & ad iudices in prouincijs rescribatur, consueverunt desuper literæ etiam sub plumbo expediti. a. Quamobrem habet cancellaria alios expeditores istis rebus iustitiae præpositos, quorum officium contradictionum vocamus, ea, ut opinor, ratione, quod si inter impetrantes de persona iudicis de loco agendi iudicij, aliae re impetrationem concernente, esset controvèrsia, is qui se expeditioni opponit, solet hoc in audiencia audiri. Qua de re habet hoc officium auditorem, qui contradictiones istas audire & definire solet, & super similib. iudex est impetrantium in Rom. Cur. ordinarius, saltem à Papa vero ordinario substitutus, prout inferius intelliges, cum de iudicibus Rom. Cur. dicemus, unde hanc Pont. audienciam, vocamus publicam, in

* qua

* qua vbi res publicationem desideret, vt pote acceptationes expectantium, quę infra tres menses iuxta regulam de publicandis acceptationibus fieri solent. Resignationes beneficiorum, vt aliæ regulæ de publicandis resignationibus facit, literæ tum iustitiæ, cùm etiam mixtæ & meratæ gratiosæ in quibus iudices, vel exequutores dentur cum clausula vocatis vocandis solet omnia hac in audientia Pont. publica per certos lectors ad hoc deputatos, alta & intelligibili voce, quasi per præconem legi, quam audientiam propterea Eugenius quartus vocē præconis vocat, certis literis suis de constitutionibus huius officij earumq; obseruatione æditis, vnde si quæ in ea publicantur tanquā gesta, in publico Principis auditorio censentur omnibus nota. Quare * inoleuit quoq; iudiciorum mos, vt citationes, quæ per edictum publicum ob non tutum ad citandos accessum decernuntur, in hac prius audientia publica legantur, & exinde vt magis in notescant in valuis basilicæ diui Petri, & certis alijs viciniæ citandi ecclesijs assignantur: solēque publicationes & affixiones huiusmodi sic citatum ad comparendum arctare, & nisi compareat pro contumace victo tamen reputari, unde si grauetur, quandounque veniat à die habitaæ notitiæ appellat. Amplius * vbi iudices Rom. Cur, quem absentem legitimè citatum reputent contumacem, solent alteri parti comparenti facultatem citandi contumacem per istam audiētiā concedere, vt videlicet singulæ citationes in processu caūssæ necessariæ contra similes contumaces per istos lectors hac in audientia legantur, & quasi per præconem ad singulos actus citentur.

Citentur. Hanc facultatem, quam processum per
audientiam contradictarum vocamus, solēt iu-
dices pluribus casibus litigatoribus concedere,
vt potè, si quis legitimè citatus non compareat;
& pro contumace habeatur, reproductis citatio-
ne & illius exequitione, si quis semel cōparue-
rit, & non dimisso procuratore acceprāte rece-
serit, docto de eius recessu & absentia: dixi autē
acceptante, quia si non acceptantem quis dimi-
serit, & recesserit non cogeri alias constitutum
procuratorem monere, vt acceptet, vel recuset,
neq; eum vltierius per censuras, vel alias cōpelle
re, prout aliqui ex vrbinate, nōnulli etiam eo-
rum inscitia consueuēre, si tamen expediāt, vel
alias placeat, poteris eadem vti vrbinate. Ego
consueui tantum constitutum procuratorem iu-
dicialiter monere, non etiam vltierius compel-
lere, nisi fortè expediret contradictem habe-
re. Tertius casus est, si is, qui semel comparuit, &
nullo dimisso procuratore, quod si dimisso non
tamen eo domino litis factō mortuus fuerit, do-
cto extra judicialiter de eius obitu contra inter-
esse putantes. Item si quis procuratorem dimi-
serit acceptantem, & mors eiusdem Procurato-
ris contigerit, docto similiter de eius obitu, id-
que si absens procuratorem dedit, si verò præ-
sens, & recesserit, docto etiam de eius absentia.
Quo casu voluit quandoque Rota amplius re-
quiri, vt mors Procuratoris principali intimar-
etur, Aegid. deci. 495. quæ nostro tempore non
seruantur. Solet * etiam Cancellaria per hæc con-
tradictarum ad iudicis decretum literas iudi-
ciales, quas vocant, maioris iustitiae litigatori-
bus sub Pontifici nomine, ac plumbeo sedis sigil-
lo dare,

to dare, ut pote remissorias, sequestratorias, exequitoriales, interdictorias, & brachij sacerularis inuocatorias, reuiso tamen per alterum ex procuratoribus audientie teto iudicis processu, eodemque in audiencia relato, & per eandem audienciam probato. Amplius ex generali delegatione Pontifi. pro commodiori impenetrantium expeditione de pluribus per signaturam concedi solitis (ne pro illis cogeretur supplices diem signaturae expectare) absque alia ipsius Pon. signatura concedere, habetq; semper officium virum doctrina ac rerum Cancellariæ experientia grauem, qui expeditioni similium rescriptorum præst, & illa eiusdem Cancellariæ mores, ac dicendi formulas pro eius arbitrio similia rescripta postulantibus concedit, negat, atque concedi solita corrigit, quem propterea officij contradictarum correctorem vocamus, qui que ad hanc effectum habet locum in parco. Solet autem hæc præsertim concedere, ut pote commissiones caffarum ad iudices in prouincijs cū inhibitione sub censuris, cum facultate citandi, per edictum aggrauandi, reaggrauandi, & brachium sacerulare inuocandi, cum de rogatione etiam constitutionum Bonif. 8. & concilij generalis, quæ utique maioris vocantur iustitiæ, prout iudiciales, de quibus suprà diximus. Amplius & pleraque, quæ dicuntur minoris iustitiæ, & ordinariæ vocantur expeditiones, ut pote simplices caffarum commissiones in forma conquestus, commissiones etiam vnius vel plurium appellationum in forma sua nobis in quibus seruatur constitutio Bonifa. circa iudicis deputationem, quod videlicet non dentur iudicis extra

tra locum rei ultra diuas dietas, confirmationes quoq; libertatum & immunitatum alicuius familiæ vel loci, in formâ cùm à nobis, sub qua solet etiam audientia rescribere, ubi aliquem locum sub protectione Diui Petri & Apostolicæ sedis reciperet. Confirmationes etiam concordiarum & transactionum in forma communi, cum clausula, sicut rite, & prouidè sine alterius præiudicio & sine prauitate facta sunt, ac ab verraq; sponte receptæ, necnō confirmations fundationis alicuius altaris sub tecto alicuius ecclesie, ac referuationis juris patronatus. Confirmationes etiam beneficiorum exemplo nouæ prouisionis, cum clausula canonice adeptum, & sicut pacificè & iustè possides, translationes quoque alicuius professi regularis de uno ordine ad alium, non tamen laxioris, sed paris vel arctioris obseruantia, & hæc in forma gratiola. Dantur etiam literæ reuocatoriæ eorum, quæ per usurariam prauitatem gesta sunt, p̄fserit pignorum, ut fructus in sortem computentur, nechon alienationum Ecclesiasticæ rei, quæ in euidens ecclesiæ damnum factæ essent, non obstantibus literis, instrumentis, iuramento, renuntiationibus adiectis pœnis, & confirmationib. apostolicis in forma communi, ac etiam reuocatoriæ literæ omnium, quæ contra aliquem ad sedem Apostolicam venientem post arreptum iter, comparentur gesta. Dantur quoque literæ volentibus sanctum sepulchrum visitare, sed hodie sunt antiquatae. Item aliquæ ad Episcopum ordinarium, ut promoto ad sacros ordines diœcesano suo de competenti prouideat beneficio in forma, cùm sicut secundum Apostolum.

Literæ

Literæ quoque conseruatoriæ priuilegiorum,
aliæ contra laicos molestâtes clericos super im-
positionibus laicis imponi solitis, contra prædo-
nes & inferentes extra iudiciales molestias, con-
tra parochianos denique non soluentes decimas
parocho suo, & si quæ alia in hac audientia pe-
tantur non discrepantia à sacris canonibus, con-
cedi solent. Habetque * ista audientia ad hos v-
sus præter auditorem duos lectores omniū præ-
missorum, quos non nisi scriptores apostolicos
eligit, quorum officium perpetuum est, & lecto-
res audientiæ contradictarum vocantur, à qua
stipem singuli habent menstruam quatuor du-
catorum. Habet etiam duos notarios, vnum pro
Vicecancellario, cuius munus est, omnes publi-
cationes & literarum ac citationum lectiones,
quæ dietim in audientia fiunt notare. Alterum
pro auditore eiusdem audientiæ, quæ actuarius
est causarum, quæ coram auditore inter inter-
pretantes contingebant, licet hodie ociosus. Itē
habet hæc audientia quatuordecim ipsorum im-
petratiū patronos seu procuratores, quorum
munus est, omnes literas, quæ per hoc officium
expediuntur, veluti abbreviatoriæ solent literas
gratiæ dictare, ipsasque literas supplicibus vel
litigatoriis (receptis iuxta taxationes officij
debetis solutionibus) sub nomine Pon. ac Plum-
beo Sedis sigillo expeditas dare. Pro quarum ex-
peditione, si iudiciales forent, utpote exequuto-
riales, sequestratoriæ aliæ ū similes, solebant li-
tigatores regesta causarum afferre, ad procura-
tores dictæ audientiæ, qui soli poterant in ea im-
petrare impetrantiūq; causas agere vel defen-
dere, ac alia munera prædicta exercere, etiamsi

D

princi-

cipalis adesset. Is quem sibi ex aliorum numero
litigator elegasset processum causæ videbat-
tam eius seriem in audiencia recensebat, ac pro
literarum expeditione instabat, & si audiencia
iudicis processum probasset, literas iudiciales
petitas cum narratione totius processus sub no-
mine Ponti, ac plumbo concedebat. Quod si au-
diencia non probasset iudicis processum, con-
suevit illum & litigatorem ad iudices, ut meli-
us ageret, remittere. Sic raro vel nunquam lite-
ræ huiusmodi exequitoriae, vel aliæ pro iustitia
rescribentes à curia exhibant, non nisi iuste & ri-
tè datæ, non nisiq; sub candido ac uniformi sem-
per stylo, grauique ac veneranda forma, ac sa-
crosancto Pontifici nomine, & adorandis Aposto-
lorum imaginibus expeditæ. Nimirum, si ubi-
que etiam apud exterias & finitimas regiones
recipiebantur, obediebantur, & venerabantur,
7 veluti diuinæ iussiones. Verum * à certis annis
consuevit Signatura in rescriptis iustitiae mix-
tis, ac pluribus etiam merè gratiofis, non tamen
impertrationis beneficiorum omnes ab ista lite-
rarum expeditione passim dispensare, & per so-
litam clausulam, per breve sanctitatis vestrae
hac supplicatione introclusa facultatem conce-
dere, omnibus petentibus expediendi per Secre-
tariam sub annulo pectoris, adeoque frequens
est ob dispensatione huiusmodi imrantium
ad ipsam secretariam aditus, vt raro fiant per au-
dientiam similium literalium expeditiones, re-
maneatque eius auditor oiosus, & ferè anti-
quata sua iurisdictio. Quod fit, vt quotidiè dif-
formi & obsceno cuiusque in docti ac imperi-
ti viri dicendi stylo dicta, plerunque etiam in-
eptias

ceptias continentia, utpote si ad magistratus laicose ecclesiastici status cum facultate declarandi, aggrauandi, reaggrauandi, & interdicendi prout s̄epius vidi, rescribatur. Varioque, & s̄epius incompto, ac ferè illegibili caractere in humili etiam papyro scripta plerunque etiam undeaque deleta exeunt ad partes rescripta. Amplius consueuit quoque signatura litigatores omnes petentes ab expeditione literarum apostolicarum super sequestrationibus fructuum, remissionibus, & exequitorialibus dispensare, ac de rogando regulis, ? quas non sine urgenti ratione ædiderant antiqui patres, vt non nisi ab hoc graui collegio reuisa, & non alias, quām sub plumbo expediri possent) passim concedere, vt auditor suo nomine suoque sub sigillo decernant. Quapropter expeditores contradictarum fuerunt pluries apud Pontifi. de præmissis conquesti, sed opinor potius rem ab ipso non satis intellectam. Nam ubi sub Pontifi. sacrofæcتوque nomine exirent istæ iudiciales literæ nunc sub prorsus incognito apud regiones, vel plerunque nimis noto Auditoris nomine dantur. Vbi forma erat grauis sub plumbeo Sedis sigillo, ac venerandis Apostolorum imagini, bus, nunc sub simplicis auditoris signo seu sigillo. Vbi aderat & sermonis, & scripturæ candor à tot prudentissimis viris per multa tempora perpolitus, & à tanto collegio omnia reuisa non nisi iustè, & ritè obtenta exibant, nunc à quouis indocto (vt dicunt) Copista dictantur ac scribuntur, & innumeræ exoriuntur nullatum similegadæ, quibus si meo consilio æquipollens accederet auctoritas facile occurrerem

D 2

sed

sed nō desunt in scēna interloquutores, qui huic
tabulæ manum admoveant, & rem ipsam me-
lius absoluant.

ANNOTATIONES.

a **s** **Q** Vamobrem.) Non modica antiquitas erat Au-
ditoris contradictriarum dignitas. Nam post Cardi-
nales & Vice cancellariorum primas obtinebat, in
præsentia vero antiqua ab illa dignitate longius distat: mul-
tum enim oppressus diminutusq; (si tempora consideremus)
ipsius auditoris est gradus, ut non ab re conqueratur Boni-
facius Vitalinus olim Rotæ præclarissimus auditor in clem-
ne Romani, & sane de electione qui de potestate, quam olim
Auditor contradictriarum habebat, non nihil scribit, qua de re
etiam gloss. Goffr, atque Host. in clem. Auditor de rescript.
Nicolaus Ant. Grauatus.

De literarum expeditione per Cameram
Apostolicam.

C A P. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Literarum expeditiones, qua per cameram apostolicam fiunt, expressum pontificis iussum re-
quirunt.
- 2 Pontifex signo crucis iussum & consensum pra-
stat literis per cameram apostolicam expeditis.
- 3 Annatae solutionem quis recipiat.

SO L E N T quoq; sollicitatores etiam per
Cameram apostolicam, licet cum maiori
dispendio literas expedire, quandoque vo-
luntariè, ut potè, si incuria sua consensum per
notarium cameræ duntaxat recipi faciant. Quo
causa

casu per cameram tantum literæ expediri possunt, etiam si esset materia per Cancellariā concedi solita, quare consueuerunt sollicitatores practici, vbi res sit per Cancellariam expedibilis, curare ut vel à notario tantum eiusdem cancellariæ, vel ab utroque consensus recipiatur, nonnunquam etiam necessariò oportet eos per Cameram expedire, vt tunc non refert, per quē notarium etiamsi per notarium Cancellariæ recipiatur consensus. Necessitas autem contingere solet, si subiecta bullæ materia nō sit per cancellariam concessibilis, & quandoque etiam si sit talis, indigeat tamen supplex aliqua narratio nis specie, quam non consuevit Cancellaria recipere, vel si absens ī, qui impetrat & velit de beneficio prouideri absque discussione habilitatis: Quandoquidem non solet cancellaria pro absente rescribere, nisi cum deputatione iudicium, quibus hæc notio delegatur. Camera autem simpliciter confert beneficium absenti. Proinde expeditio per Cameram expressum desiderat Ponti. iussum. Soletque alter ex plumbatoribus, vbi bullas plumbauerit, eas genuflexu ad pedes Pontifi. afferre. & iussum Pontifi. ad hoc necessarium eo signo postulare, vt infrā dicemus. Huius autem cameralis expeditio nis ordo erit, vbi supplex habuerit bullam de manu scriptorum & abbreviatorum, si subiecta bullæ materia, annatæ solutionem desideret, potest per seipsum omnes adire participantes, & eorum subscriptiones, & vt vocant manus, soluta cuique portione sibi contingente habere, prout supra in expeditione per Cancellariam diximus. si autem nolit, vel annata sol-

D 3

uenda

uenda non sit, bullæ adferuntur ad Summistam, vel eum, qui eius vices gerit. Huic dantur bullæ vna cum supplicatione in ventre, & pro suo honorario soluitur sibi supplex vnum ducatum, & quandoque duos vel tres, prout subiecta materia videtur sibi expostulare: is bullam iudicat, si cum supplicatione concordet, & corrigit, si opus sit. Is quoque Secretariorum nomine, alia recipit taxam, quamam receperunt scriptores, & exinde bullas ad officium plumbi transmittit vbi à plumbatoribus plumbantur, plumbatas assert illas alter ipsorum ad pedes Pontifi. genu flexu, eo actu iussum Ponti. ut diximus necessarium expostulans, quem Ponti. signo crucis manu facto concedere solet, quo habito plumbator easdem bullas ad Summistam reportet, receptis tamen prius duabus taxis similibus taxæ scriptorum, amplius & certis iulijs, qui eisdem fratribus Plumbatoribus ac etiam Pœnitentiarijs diui Petri applicantur. Idem Summista eidem plumbatori receptæ bullæ fidem manu sua facit, & si bulla manum Iannizerorum non habeat, eam remittit ad alterum ipsorum ad hoc deputandum in palatio & camera ipsorum residentem, qui recepta ipsorum taxa iuxta taxationem bullæ, prout supra in expeditione per cancellariam diximus. Si materia subiecta aliquem partis consensum desideret, eandem bullam ad notarium cancellariæ vel cameræ, quem intelligit recepisse consensum remittit, & recuperata bulla cum consensu requisito à tergo mitit: eam ad notarios cameræ, qui receptabulla eam iuxta eorum turnum vni ipsorum distribuant registrandam, cui sollicitator mercedem

eedem soluit iuxta longam vel breuem ipsius bullæ seriem, & is, cui fuit distributa bulla, ubi eam registrauerit, à tergo fidem suæ registraturæ manu sua facit per hæc verba. Registrata in camera apostolica, & nomen suum adscribit, N. notarius. Quod * si bulla annatæ solutionem desideret, notarij cameræ remittunt supplicem ad depositarium Ponti, qui solet semper esse aliquis insignis Bancarius, qui portionem annatæ ad Pontifi. spectantem recipit, & de receptione fidem facit soluenti, & si Summista videat participantium manus bullæ appositas non esse, idem summista eandem ad collegia participantium mittit, & eorum residentias, quas in palatio habent, & in quibus solent certi cuiuslibet sodalitij sive collegij residere ad hoc pro tempore deputati. Quibus omnibus eorum annatæ portiones soluit supplex, & singuli bullæ manum suam apponunt, & hæc nisi materia annatarum sint eventuales, ut pote regressus, & similis, vel si puræ, facit tamen supplex extrajudicialem fidem, quantum notario cameræ mensario deputato sufficere videatur, quod aliis sit in beneficio intrusus, neutrò enim casu tunc soluitur annata, nec Papæ, nec participantibus contingens, sed utroque casu notarius cameræ pro integra annata nomine Pontifi, & omnium participantium recipit à supplice si sit praesens propriam obligationem, alias cautionem de soluendo annatam in suos eventus, si propter eventualem gratiam eius solutio retardetur: si vero propter intrusum in eventum adeptæ possessionis, & notarius post registratam bullam soluta annata, vel recepta obli-

D 4 gatione

gatione, vt suprà secundum suos casus bullam registratam parti sollicitanti relaxare solet.

De Literarum ac breuium expeditione per Secretariam Apostolicam, & de Cardinali breuium signaturā præposito.

C A P. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Secretarij apostolici de quibus rescribant.
- 2 Brevia cur sic appellantur, & num. 7.
- 3 Officium Secretariae apostolicae, à quo Pontifice institutum fuit, & quando, & quot in eo secretarij existant.
- 4 Brevia triplici modo scribuntur, & quilibet declaratur.
- 5 Officium Summissæ quale sit
- 6 Bullæ ut breuiter expediuntur, formula, siue modus doceatur.

Non nunquam* etiam literæ apostolice de rebus gratiæ, iustitiæ, vel tertij generis mixtæ, extra cancellarium & cameram apostolicas per Secretariam expediri solent, præsertim ab Innocenc. 6. citra, ante cuius tempora non erant in Secretaria, nisi certi secretarij domestici, quorum opera Summi Pontificis de rebus fidem ac rem publ. concernentibus tantum, ad Reges, Principes, Respu. Ciuitates. Cardinales, absentes, Episcopos, & alios vtraque via rescribant, nempe bullatica sub eisdem Apostolorum plumbeis imaginibus, sed politiori amplius, & alia sub annulo pectoralis sigillo, bre-

Io breuiori tamen, & quasi epistolari in cera, &
quandoque etiam in plumbo. ^a quas * literas vt-
pote breuiores, & quasi epistolares in discrimen
bullarum, Breuia vsus vocauit, prout si literas
eiusdem Innocentij, quas hodiernum secretario-
rum sodalitum libro constitutionum suarum
compilatas habet, legeris, ex ibidem præsuppo-
sit is liquere poterit: deseuit tamen similium bre-
uium in plumbo vsus, & eis duntaxat sub cera,
nostra vtitur ætas. Dixi * autem ab Innoc. 6. ci-
tra, quod ipse egente tunc Ecclesia accepta à plu-
ribus notabili, & ferè sexaginta mille ducatorū
quantitate collegium 32. secretariorum iunctis
prioribus domesticis, qui alias collegium non
hababant instituit. Ea tamen lege, vt vbi contin-
geret aliqua vacare vsque ad octo extingueren-
tur, & superstitibus collegijs vnirentur, donec
res ad numerum 24. tantum temporis tractu re-
duceretur, & collegium exinde eodem numero
ex additijs & duobus insuper domesticis con-
staret, quos Pont. pro prioribus eius, ac S.R.E. se-
cretis negotijs nulla interueniente solutione si-
bi semper delegit, quosque de omnibus prouen-
tibus collegij cum alijs æquis portionibus vo-
luit esse participes. Huic collegio, ne eorum pe-
cunia in publica permutatione huiusmodi ocio
sa esset, plura designauit emolumenta, & inter
alia exercitium, & expeditionem omnium &
singularium literarum in forma breuis tam sub
cera, quam sub plumbo. Quarum literarum in
forma breuis sub cera adeò a certis annis frequē-
tissimus fuit vsus, vt Summi Pont. consueuerint
aliquem ex Cardinalibus iuri peritum, & de re-
bus Roman. Cur. expertissimum deputare, qui

D 5

pluri-

a

2

3

pluribus ex obseruatione Rom. Cur. per breue
concedi solita, concedit. Quorum aliqua apud
Staphil. suo libello de literis gra. & inst. in calce
legere licebit, absque alia Pont. signatura, habi-
to tamen eiusdem Pontif. vnæ vocis oraculo per
se ipsum, vel per alium, & in expeditionibus hu-
iusmodi non aliâ supplicationes porriguntur,
sed solæ breuum minutæ ab Abbreviatoribus,
vel alio eius artis experto dictitatæ, quas idem
Reuerendiss. huic signaturæ præfectus quò ad
formam reuidet, additque vel minutæ pro eius
arbitrio, & reuisam minutam ab ipso subscrip-
tam, supplicibus, veleorum sollicitatoribus re-
stituit, quæ postmodum apud expeditores fidem
facit: & exinde literæ in eadem formâ breuis in
tenuiori pergamento conscribuntur, & scriptæ
sub annulo piscatoris nuncupato ferè semper
nostris temporibus sub cæra expediuntur om-
nes apud Secretarios domesticos, quos supra-
diximus, & eorum Scriptores, & expeditæ
expectantibus accepris earum taxa pro natura
rei, necnon scripture seu mercede restituun-
tur. Quorum breuum Signaturæ meo tempore
præpositos Cardinales noui, primùm Reueren-
diss. Bo. Me. Cardinalem eius nominis Ghinuc-
cium, virum natura prudentissimum, & deniq;
rerum Roma. Cur. experientia consumatissimū,
& modò Reuerendiss. eius nominis Crescentiu-
m, virum longè maioris eruditioñis, & non mi-
noris experientiæ. Apud hoc Secretariæ officiū
expediuntur etiam omnes supplicationes, Sig-
naturæ per breue expediri solitæ, vel in quibus
signatura indulget, ut per breue expediri possint
etiam si concedatur, ut per breue supplicatione
inter-

interclusa, & ista breuia, quæ vigore supplicatiōnum expedιuntur, omnia apud collegium do-minorum Secretariorum, ob quorum frequentē vsum consueuerunt à certis annis domini secre-tarij deputare vnum ex scriptoribus breuium eorum receptorem, & vt vulgò dicitur substitu-tum, qui nomine collegij supplicationes expe-diendas à sollicitatoribus recipit, & breuia de-super expediri curat, ac expedita acceptis solitis solutionibus pro taxa ac mercede scriptorum sollicitatoribus restituit. Quorum * breuiū tri-plex consueuit esse rescribendi modus, nempe supplicatione introclusa, & ista semper clausa sollicitatoribus dantur. Amplius & alia suppli-catione non alias introclusa, sed extensa: Quarū aliqua aperta dantur, vt pote, si non ad singularē personam, nec ad certum vniuersitatis corpus, sed ad vniuersas & singulas personas, vel si ad particularem personam, certumque vniuersita-tis corpus, ad futuram tamen rei memoriam, vel omni casu si ad Hebræum, vel eorum vniuersita-tes Pontifex rescribat: his enim casibus solet Se-cretaria per breue apertum, alioquin semper per breue clausum rescribere. Amplius vltra li-teras in forma breuis, registrantur quoque per secretariam plurimæ literæ in forma bullæ de his, quæ per cameram, vt suprà dictum fuit, ex-pediuntur. Suntq; certæ præcipuæ materiæ, quæ ex antiqua observatione non aliæ ad notarios cameræ apostolicæ, sed ad dominos Secretarios registrandæ remittuntur, vt potè literæ faculta-tum, indultorum, confirmationum, dispensa-tionum, absolutionum, conseruatoriæ, indulgē-tiæ exemptionis, donationis, infoudationis, le-gatio-

reue
apud
calce
abi-
per
s hu-
tur,
bus,
dem
d ad
eius
trip-
s re-
dem
is in
ipræ
oper
om-
pra-
ditæ
tura
iun-
bore
ren-
nuc-
niq;
mū,
enti-
mi
ficiū
Sig-
ibus
ssint
ione
nter-

gationis, vel gubernij, necnon gratiarum omniū ad vacatura beneficia, non tamen ad vacantia, nisi essent literæ secundæ & accessoriæ ad præcedētes, utpote in forma perinde valere, & aliæ, si quæ sint literæ, in quibus fructus non exprimantur, quas omnes apud tabellam in officio Summiste retineri solitā legere licebit, cuius * summiste munus est, istas materias ab alijs discerne re, ac ad dominos Secretarios registradas remittere. Cæterū nonnullæ etiam literæ de his, quæ per cameram expediuntur, in quibus fructus ex primuntur, & quæ ad notarios eiusdem cameræ pertinere solent, per hoc secretariæ officium quandoque expediuntur ac registrantur, sed raro & hoc quoque non nisi ex Pontifi. indulto, ex quo per eam supplex euitat manus officialium & solutiones, quæ tam per cancellariam, quam per cameram apostolicas fieri solent, in præjudicium officialium. Solet autem Pont. hanc expeditionis viam concedere pro rebus familiarium ipsius Pont. utpote affinium, & intimorum, pro Principibus, & eorum intimis familiaribus, vel denique pro alijs, quoq; popularibus, si quos Pont. solutiones euitare velit intuitu vel Principis, vel patriæ, prout videmus temporibus nostris pluribus Germanis intuitu patriæ concedi, non quod gratior sit Pontifici, sed quod hisce temporibus maior pars Germaniæ à Sedis obedientia defecerit, cupiatque Diuus Paulus nunc Pon. ipsam ad ouile reducem facere, cuius * expeditionis via breuior est. Vbi enim ab abbreviato habueris minutam bullæ dictitatam, eam dabis datario, qui in fidem, quod Pon. indulget huius expeditionis viam, scribit in calce minu-

tæ

tæ ad secretarios, ut expediatur. Hinc minutam & supplicationem ad secretarios affers, apud quos alter ex suis scriptoribus bullam conscribit, recepta bullæ mercede, & alter secretariorū illam iudicat cum supplicatione concordantem & corrigit ubi opus est, & concordatam ad plumbatores remittit, plumbata ad secretarios reportatur, & apud ipsos registratur, & secretarius registraturæ fidem facit à tergo bullæ, per hæc verba, Registrata, & nomen suum adscribit; registratam parti sollicitanti restituit. Solent tamen Secretarij, & plumbatores ab omnibus suum honorarium recipere, nisi Pont. iubeat remitti: & cùm iuber, audiui plures meo tempore & secretarios, & fratres plumbatores de hoc conqueri, & apud ipsum Pont. & plerunque sunt adeò difficiles, & inexorabiles, ut supplex eligat potius soluere, quām contendere.

ANNOTATIONES.

Quas literas^{*} Breue apostolicum appellatur, qui ab eis verbis res in eo scribatur, & potest dici breuis & breue cùm viro que modo ab auctoribus usurpetur. Lampridius in Alexandro. Milites suos sic ubique sciuit, ut in cubiculo haberet breues & numerum. & tempora militantium. Et Imperator in l. ultim. de conuenientijs fisci debitoribus, C. li. 10. Inter chartulas confiscati, breuis quidam assueratur iuratus, qui nomina debitorum contineret, & in l. excellentia, de erogatione milis annone, lib. 12. Flavium in Aurelio; Breue (inquit) nominum conscripsit. Possumus etiam breuiarium dicere, sic Tranquillus in Augusto, Fecit breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniae in aerario, & fiscis, & vettigaliorum residuis, & Plinius libro 18. Verum, ut pariter omnis culuræ breuiarium peragatur. De hac Breuium materia, que quant-

7

8000

tum in Curia Romana versetur lippis (ut dicitur ex tonsoriis patet). Comesius commentarium satis curiosè fecit, quem appellant tractatum breuum, ad eum ergo configuias. Nicolaus Antonius Grauatus.

LIBER II.

DE AUDIENTIA CAMERAE APOSTOLICA, EIVSQUE DITIONE AC MEMBRIS.

CAP. I.

SUMMARIUM.

- 1 Camera Apostolica audientia, quare sic vocetur, & cur sex prelatos domesticos, qui clericis cameræ appellatur, Pontifex sibi adscierit, & quid in ipsa camera tractetur, & n. 3.
- 2 Secretarij domestici munus, quale sit apud Pontificem.
- 4 Camerarius hodie succedit in locum procuratoris Casarii.

ERVM ac cum superius aliqua de Camera apostolica obiter dixerimus, nunc locus est, ut de eavbe rius loquamur. Vocatur autem audiētia Cameræ apostolice, ea ut opinor ratione, quod esset audientia Pontificis domestica, in qua Pontif. pleraque per seipsum tractabat, & audiebat: pro quibus facilius agendis adscierat sibi Pontif. sex Prælatos domesticos, quos propterea cameræ Apostolice Clericos vocamus, quasi ad cameram ipsius Pontif. ele-